

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет

ЄМЕЦЬ НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 811.111'38:165.194(045)

**ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПТУ *EGO*
В АМЕРИКАНСЬКІЙ ЖІНОЧІЙ ПОЕЗІЇ XVII–XXI СТОЛІТЬ**

10.02.04 – германські мови

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис
Робота виконана в Київському національному лінгвістичному університеті,
Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник

кандидат філологічних наук, професор
Чеснокова Ганна Вадимівна
Київський університет
імені Бориса Грінченка, Інститут філології,
кафедра англійської філології
та перекладу, професор

Офіційні опоненти:

доктор філологічних наук, професор
Белехова Лариса Іванівна
Херсонський державний університет,
кафедра англійської мови
та методики її викладання, професор

кандидат філологічних наук, доцент
Суворова Тетяна Миколаївна
Університет імені Альфреда Нобеля,
кафедра англійської філології
та перекладу, доцент

Захист відбудеться "26" січня 2021 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.054.02 у Київському національному лінгвістичному університеті
(03150, МСП, м. Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73)

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Київського національного
лінгвістичного університету (03150, МСП, м. Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73)

Автореферат розісланий "23" грудня 2020 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Шутова М.О.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферована дисертаційна праця присвячена проблематиці еволюції художнього концепту EGO в американській жіночій поезії XVII–XXI століть. У роботі здійснено аналіз еволюційного складника EGO у семантико-когнітивному та історико-типологічному аспектах.

Егоцентричність (або самореферентність) як розуміння дійсності, де моментом відліку є власне Я, – це магістральна детермінанта еволюції особистості у всьому спектрі її фізичного, духовного і соціального розвитку. Зміни життєвого простору людини, форм її взаємодії з природою, рівень самопізнання впливають на концепцію особистості (К. Роджерс) і зумовлюють появу нових підходів до її трактування. Кожна наступна модель самореферентності спирається здебільшого на невідомі раніше структури та якості людини (душа, дух, інтелект і раціональність, ірраціональність і чуттєвість, воля і т. ін.), розширюючи поняттєві кордони егоцентричності.

Концепція особистості, у загальнофілософському аспекті репрезентована категорією егоцентричності, еволюціонує залежно від панівної наукової парадигми. На шляху від природної людини античності (Аристотель, Протагор, Сократ) до раціональної особистості сучасності (Е. Гуссерль, Дж. Мід) змінюються погляди на місце і способи взаємодії людини зі Всесвітом, її вплив на оточення та власне себе.

Психологічні студії пропонують свій погляд на питання концепції особистості: від доктрини Фрейда (З. Фрейд), крізь трансформаційні теорії його послідовників (А. Адлер, К. Юнг), гуманістичну (А. Маслоу, К. Роджерс) і соціальну психологію (В.М. Бехтерев, В. Макдугалл) до "наративного" тлумачення "Его" (Дж. Брунер, Д. Макадамс) відбуваються зміни психологічної категорії егоцентричності.

Лінгвістичну концепцію особистості, яка завдяки пануванню антропоцентризму у мовознавчих дослідженнях стала об'єктом багатьох розвідок (В.В. Виноградов, М. Freeman, М. Susman), розбудовують з різних позицій, що значно розширює і поглиблює поняття егоцентричності. Вивчаючи функціонування мови як різновиду пізнавальної діяльності, когнітивна лінгвістика, де тлумачення особистості на ментальному рівні представлене *концептом EGO*, торкається глибин свідомості (Ch. Fillmore, G. Lakoff, R. Langacker).

Наразі у мовознавстві *концепт* розглядають з позицій різних напрямів: семіотичного (С.О. Аскольдов, А.П. Бабушкін, Ю.С. Степанов, W. Chafe), лінгвокогнітивного (С.А. Жаботинська, О.С. Кубрякова, М. Johnson, G. Lakoff) та лінгвокультурологічного (С.Г. Воркачов, В.І. Карасик, А.М. Приходько). На особливу увагу заслуговують дослідження *текстових концептів* О.М. Кагановської та *художніх концептів* О.П. Воробйової, В.Г. Ніконової та ін.

Концептуалізація егоцентричності – це фіксація свідомістю самореферентних аспектів світосприйняття. Концепт EGO, відповідно, є кодувальною одиницею концептуальної картини світу, що вміщує інформацію про власне "Я". Важливим чинником актуалізації егоцентричності постає історико-культурний аспект її розгортання як індикатор еволюційності EGO в концептуальній картині світу особистості.

У світлі концептологічних досліджень найвагомим інструментом структурування *поетичної картини світу* стають конституенти концептуальної картини автора – *художні концепти* (С.О. Аскольдов, Л.І. Белєхова, О.П. Воробйова, В.Г. Ніконова). У художніх текстах загалом і поетичних зокрема егоцентричність у всьому спектрі знання людини про себе репрезентована художнім концептом EGO – базовою одиницею самореферентності концептуальної картини світу автора.

Унікальність мови художніх текстів полягає в неконвенційності відображення навколишньої дійсності (Г.О. Винокур). Специфіка віршованих текстів зумовлює такі характерні риси поетичної картини світу як мінливість, антропоцентричність, вербалізація світовідчуття автора за поетичними законами, наповнення символами та образами (Н.Ю. Безребра, Л.І. Белєхова, О.П. Воробйова, О.С. Маріна, І.А. Редька, Т.М. Суворова, Г.В. Чеснокова). Відповідно концептуалізація егоцентричності в поетичних текстах має особливий вектор розгортання. Необхідність залучення автора і потенційного читача до створення поетичної картини віршованого твору дозволяє тлумачити художній концепт EGO як макротекстуальний конструкт, який репрезентує его-орієнтовану частину поетичної свідомості автора, що переломлюється крізь призму когнітивних інтерпретаційних здібностей читача – носія власної картини світу.

Актуальність дисертації визначена спрямуванням сучасних мовознавчих розвідок у межах когнітивної парадигми на вивчення поетичного мовлення загалом і його концептуального складника зокрема. Дослідження в когнітивному річищі дає підстави окреслити лінгвокогнітивний вектор репрезентації загальнофілософської категорії егоцентричності в поетичній картині світу та застосувати аналіз позамовного контексту до вивчення текстів. Актуальними також постають питання інтеграції методологічних принципів сучасних мовознавчих студій з урахуванням світоглядних зрушень, спричинених новітніми досягненнями когнітивної лінгвістики, поезики і художньої концептології в дослідженні авторської концептуалізації, що дає змогу розглядати художній концепт з урахуванням його еволюційного складника.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає профілю науково-дослідної теми "Когнітивні, дискурсивні та культурологічні аспекти сучасної германістики і перекладознавства" кафедри англійської і німецької філології та перекладу імені професора І.В. Корунця Київського національного лінгвістичного університету (номер державної реєстрації 0117Г003776). Тему дисертації затверджено вченою радою Київського національного лінгвістичного університету (протокол № 12 від 26 квітня 2011 року).

Гіпотеза дослідження полягає у наявності еволюційного складника у структурі художнього концепту EGO з огляду на варіативність категорії самореферентності в часі. Когнітивний підхід до аналізу EGO передбачає врахування фактора еволюції, а саме, зміщення акцентів – нарощення смислів, розширення значення, створення нових вузлів у цьому концептуальному просторі (далі по тексту – КП).

Мета дослідження – з'ясувати семантико-когнітивні та історико-типологічні особливості репрезентації художнього концепту EGO і виявити тенденції його еволюції в американській жіночій поезії XVII–XXI століть. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- окреслити філософські, психологічні, літературознавчі та лінгвопоетологічні підходи до вивчення егоцентричності;
- дати уточнене визначення поняттю "поетика", виокремити її складники та встановити місце художнього концепту EGO в її структурі;
- розробити комплексну методику дослідження еволюції художнього концепту EGO на основі інтеграції базових понять лінгвостилістики, когнітивної лінгвістики, когнітивної поетики та художньої концептології;
- змоделювати концептуальний простір EGO американської жіночої поезії XVII–XXI століть;
- виявити еволюційні моделі EGO з огляду на їх потенційну варіативність;
- узагальнити тенденції еволюції художнього концепту EGO в американській жіночій поезії XVII–XXI століть.

Об'єктом розвідки є художній концепт EGO у віршованих текстах американських поетес XVII–XXI століть.

Предметом дослідження виступають особливості еволюції концепту EGO в американській жіночій поезії XVII–XXI століть.

Матеріалом аналізу слугують поетичні тексти А. Бредстріт (178 віршованих текстів), Ф. Уїтлі (86 віршованих текстів), Е. Дікінсон (1775 віршованих текстів), С. Плат (767 віршованих текстів), Е. Секстон (330 віршованих текстів), Д. Левертов (424 віршованих текстів) та А. Річ (233 віршовані тексти). Періодизація і персоналії представниць поезії відповідно до історичного критерію є такими: поезія колоніальної доби (А. Бредстріт), поезія періоду Війни за незалежність (Ф. Уїтлі), поезія доби романтизму (Е. Дікінсон), "сповідальна" поезія (С. Плат, Е. Секстон) та сучасна поезія (Д. Левертов, А. Річ).

Методи дослідження зумовлені метою та завданнями роботи і ґрунтуються на комплексному підході до вивчення поетики як складного індивідуального та соціокультурного явища. На основі *пропозиційного аналізу* Г. Стена виокремлено егомарковані контексти репрезентації EGO. Для розкриття вербального і концептуального аспектів утілення EGO в поетичних текстах використовується *інтерпретаційний аналіз*. За допомогою *стилістичного аналізу* виявлено та систематизовано тропи і фігури в егомаркованих контекстах віршованих текстів. Метод *концептуального аналізу* прийнято для опису засобів метафоричності поетичних текстів авторок. Залучення методики *поетико-когнітивного аналізу* В.Г. Ніконової уможлиблює виділення тематичних ліній (далі по тексту – ТЛ) егомаркованих контекстів та реконструкцію тем-домінант КП EGO. Із використанням методики реконструкції *словесних поетичних образів* Л.І. Белехової окреслено історико-типологічні метафоричні моделі концептуалізації EGO в американській жіночій поезії XVII–XXI століть. *Кількісний аналіз* використано для підтвердження типовості/нетиповості тенденцій репрезентації концепту EGO у досліджуваних поетичних текстах.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній *уперше* окреслено контури і зміст художнього концепту EGO, а також з'ясовано тенденції його еволюції в американській жіночій поезії з урахуванням семантико-когнітивного та історико-типологічного ракурсів. У дослідженні *вперше* надано тлумачення художнього концепту EGO і КП EGO з огляду на їхній особливий статус. *Інноваційною* є розроблена комплексна методика дослідження художнього концепту EGO як макротекстуального конструкту на основі виділення егомаркованих контекстів його мовної актуалізації. *Новим* є встановлення метафоричних моделей концептуалізації EGO в історико-типологічній перспективі.

Теоретичне значення отриманих результатів визначене внеском у когнітологію, художню концептологію і лінгвопоетику, який полягає у встановленні еволюційних тенденцій у розвитку художніх концептів. Надані трактування художнього концепту EGO та КП EGO поповнюють теоретичне підґрунтя вищезазначених дисциплін, а запропонована методика дослідження еволюційного складника художнього концепту EGO може надалі бути застосована в лінгвопоетологічних дослідженнях.

Практичне значення розвідки виявляється в можливості застосування її результатів у навчальному процесі для підготовки студентів та аспірантів з таких теоретичних курсів, як лексикологія англійської мови (розділ "Лексична семантика"), стилістика англійської мови (розділи "Поетичні тропи і фігури мовлення", "Стилістична лексикологія"), інтерпретація художнього тексту, у курсах за вибором із лінгвокультурології, когнітивної поетики, художньої концептології, а також у наукових дослідженнях студентів і аспірантів з інтерпретації художнього тексту.

На захист винесено такі **положення**:

1) Відповідно до розуміння художнього концепту як багатовимірного утворення, що інтегрує в собі мовленнєвий та розумовий плани і досліджується з огляду на його предметно-почуттєвий, образно-асоціативний та смисловий шари, художній концепт EGO є макротекстуальним конструктом репрезентації самореферентності поетичної свідомості автора, що переломлюється крізь когнітивні інтерпретаційні здібності читача як носія власної картини світу. Концептуальний простір EGO відповідно визначено як детермінований художнім концептом EGO простір, що складається з низки тематичних доменів з дистрибуцією концептів нижчого рівня в їхній структурі.

2) У лінгвопоетологічному ракурсі художній концепт EGO в структурі поетики має особливий статус. EGO ідіостилію представлено індивідуально-авторськими преференціями у виборі вербальних текстових егомаркерів. EGO ідіолекту відбито в соціокультурних особливостях концептуалізації. На когнітивному рівні поетики художній концепт EGO є системно-структурним конструктом, який складається з концептів нижчого рівня і детермінує тематичну спрямованість у межах інтегрованого КП EGO поезії певного періоду.

3) Художній концепт EGO як динамічний складник поетичного мислення еволюціонує, що виявляється у варіативних коливаннях його характеристик, а саме: у змінах тематичної спрямованості у КП EGO, типології тем-домінант та у співвідношенні ядерних і периферійних концептів у спільних тематичних доменах КП EGO поезії окремих періодів та в інтегрованому КП EGO американської жіночої поезії XVII–XXI століть.

4) Тематична спрямованість егомаркованих фрагментів аналізованих поетичних текстів засвідчує наявність еволюційного складника, що відображено у змінах доміантності тематичних доменів у КП EGO як втілення егоцентричності в американській жіночій поезії XVII–XXI століть.

5) Моделювання КП EGO кожного періоду має на меті встановити дистрибуцію художніх концептів для виявлення особливостей розгортання EGO в поезії окремого періоду. Відтворення інтегрованого КП EGO в межах досліджуваного матеріалу дозволяє виявити ядерні і периферійні концепти як індикатори сталого та еволюційного складників художнього концепту EGO.

6) Реконструкція тем-домінант у структурі EGO спрямована на віднайдення джерел його формування. Психологічні архетипи утворюють передконцептуальне підґрунтя художнього концепту EGO, сталість ядерних архетипів розкриває зміст колективного несвідомого, що втілюється у стереотипних метафоричних моделях EGO. Новообразні метафоричні моделі концептуалізації егоцентричності розширюють простір EGO американської жіночої поезії XVII–XXI століть завдяки появі кенотипних концептів у його структурі.

Результати дослідження **апробовано** на засіданнях кафедри англійської і німецької філології та перекладу імені професора І.В. Корунця Київського національного лінгвістичного університету (2011–2013 рр. та 2019–2020 рр.) та на **десяти** конференціях, з яких **вісім міжнародних** наукових та науково-практичних конференцій: XVII TESOL – Ukraine International Conference "English in Globalized World" (Кам'янець-Подільський, 2012 р.); Міжнародна науково-практична конференція "Україна і світ: діалог мов та культур", Київський національний лінгвістичний університет (Київ, 2012 р.); XX Міжнародна науково-практична конференція "Моделі розвитку сучасної науки" (Горлівка, 2012 р.); III Міжнародна наукова конференція "Мова. Культура. Комунікація: на перехресті світів", Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка (Чернігів, 2012 р.); Міжнародна науково-практична конференція "Україна і світ: діалог мов та культур", Київський національний лінгвістичний університет (Київ, 2013 р.); International Scientific and Practical Conference "Issues of Modern Philology in the Context of the Interaction of Languages and Cultures" (Венеція, 2019 р.); Second International Scientific and Practical Conference "Science and Practice: Implementation to Modern Society" (Манчестер, 2020 р.); Міжнародна науково-практична конференція "Ad orbem per linguas. До світу через мови", Київський національний лінгвістичний університет (Київ, 2020 р.) та **дві всеукраїнські**: IV Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція "Український науково-інтелектуальний простір: реалії та перспективи розвитку" (Переяслав-Хмельницький, 2012 р.); Всеукраїнська науково-

практична конференція "Актуальні проблеми філологічної науки: сучасні наукові дискусії" (Одеса, 2020 р.).

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено у *вісімнадцяти* одноосібних публікаціях автора, з яких *сім* статей надруковано у наукових фахових виданнях України (3,46 др. арк.), *одна* стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні (0,45 др. арк.), а також тези доповідей *десяти* наукових конференцій (1,81 др. арк.). Загальний обсяг публікацій становить 5,72 др. арк.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списків використаної наукової і довідкової літератури, джерел ілюстративного матеріалу та додатків. Повний обсяг дисертації становить 247 сторінок, із них 188 – основного тексту. Бібліографія містить 324 джерела, із них 298 позицій – праці вітчизняних і зарубіжних авторів, з яких 72 позиції іноземними мовами, 13 позицій – лексикографічні джерела і 13 позицій – джерела ілюстративного матеріалу.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної проблематики, з'ясовано мету та завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичну і практичну значущість роботи, сформульовано основні положення, винесені на захист.

У **першому** розділі "**Теоретичні засади дослідження еволюції концепту ЕГО як втілення егоцентричності в різних наукових парадигмах**" висвітлено основні теоретичні принципи, на яких базується концептуальний апарат дослідження; накреслено філософську ретроспективу еволюції категорії егоцентричності (Аристотель, Е. Гуссерль, Дж. Мід, Сократ), надано трактування "Его" в річищі психологічних студій (А. Адлер, Ч. Кулі, З. Фрейд, К. Юнг), розкрито поняття егоцентричності в літературознавчому та лінгвопоетологічному аспектах. У ракурсі лінгвокогнітивного підходу до вивчення егоцентричності проаналізовано основні теоретичні засади її концептуалізації (М.М. Болдирєв, Ю.С. Степанов, М. Johnson, G. Lakoff) і встановлено металінгвістичний апарат дослідження, надано визначення художнього концепту ЕГО, КП ЕГО та їхнім основним характеристикам (О.П. Воробйова, В.Г. Ніконова) для віднайдення можливих зон варіювання.

З позиції філософії в понятті егоцентричності закріплено фундаментальну категорію концепції особистості і центральне поняття філософських систем, де суб'єкт постає активним чинником систематизації та регенерації духовних здібностей (Дж. Мід). У психології термін "Его" позначає безпосередньо пов'язані із зовнішнім світом функції персональності (К. Роджерс). Лінгвопоетологічний підхід до дослідження егоцентричності, ґрунтуючись на засадах когнітивної поетики (Н.Ю. Безребра, Л.І. Белєхова, О.П. Воробйова, О.С. Маріна, Т.М. Суворова, Г.В. Чеснокова), дозволяє розглядати художній концепт ЕГО як самореферентну частину свідомості, що стає досяжною у процесі її репрезентації мовними засобами із проєкцією на когнітивні здатності читача.

Текстовим маркером егоцентричності в поетичних текстах визначено слова-егоцентрики, які в метафоричних пропозиційних конструкціях окреслюють контексти самореферентності. Слова-егоцентрики – це орієнтовані на я-мовця вербальні маркери суб'єктивності (Б. Рассел), які в поетичному тексті формують площину "Я–Тут–Зараз". Художній концепт EGO, зважаючи на його специфіку, є самореферентною частиною свідомості, що детермінує існування КП EGO з концептами нижчого рівня у його структурі. Таким чином, лінгвокогнітивний підхід забезпечує вивчення КП EGO як макротекстуального конструкту, утвореного взаємодією концептів простору егоцентричності поетичних текстів. Художні концепти нижчого рівня структурують тематичні домени КП EGO, сукупно формуючи інтегрований простір EGO американської жіночої поезії XVII–XXI століть.

Унікальність творчої функції поетичного тексту полягає в його ролі в моделюванні художнього мислення митця: віршований текст є одночасно і процесом, і результатом, а отже, сам віршований текст стає не лише продуктом художньої свідомості, а й інструментом її творення.

Такий підхід до сприйняття поетичного тексту уможливорює його всебічний аналіз як системно-структурної образної єдності, де художній концепт EGO реалізує себе в різних іпостасях. По-перше, філософська категорія егоцентричності проєктується на EGO в структурі поетичного тексту, адже саме крізь призму розуміння "Я – ІНШИЙ" формується концепція сприйняття себе в світі, що відбивається в художній картині світу автора. Вплив психологічного Его, реалізуючись крізь так звану "Я-концепцію" (К. Роджерс), спрямовує когнітивне EGO в глибинні процеси підсвідомої і свідомої самореферентності, базуючись на оцінці себе з позицій фізичного, розумового та емоційних станів. Таким чином, у світлі когнітивної поетики, EGO можна розглядати як динамічну за своєю природою когнітивну одиницю, яка, еволюціонуючи в часі, набуває нових ознак.

Звернення до філософського та психологічного трактування егоцентричності, літературознавчого, лінгвістичного та лінгвопоетологічного підходів до аналізу егоцентричності дозволило уточнити статус художнього концепту EGO для більш глибокого розуміння витоків концептуалізації егоцентричності у текстах американської жіночої поезії XVII–XXI століть.

У другому розділі "**Методологічні засади дослідження еволюції художнього концепту EGO в американській жіночій поезії XVII–XXI століть**" представлено комплексну методику аналізу художнього концепту EGO з огляду на його еволюцію на основі методик Л.І. Белехової, В.Г. Ніконової та Г. Стена. З урахуванням особливостей поетичних текстів і художнього концепту EGO як ментальної структури репрезентації егоцентричності застосовано методику аналізу еволюційного складника художнього концепту EGO в поетичних текстах американської жіночої поезії XVII–XXI століть, що передбачає такі етапи:

А. Виявлення контекстів мовної експлікації егоцентричності

Художній концепт має два вектори розгортання – мовну експлікацію та концептуальні схеми, що лежать в основі його творення. Виділення текстових фрагментів репрезентації EGO у поетичних текстах ускладнюється тим, що поезія є

егоцентричною за своєю видовою характеристикою. Врахування цього чинника – необхідна передумова проведення лінгвістичного аналізу, де визначальною стає ідентифікація вербальних маркерів самореферентності. Такі вербалізатори егоцентричності виявлено у словах-егоцентриках, які у складі метафоричних пропозиційних конструкцій окреслюють контексти авторської самореферентності. З опорою на методику Г. Стена (G. Steen) виділено контексти репрезентації EGO. До прикладу, в таких рядках метафоричні егомарковані конструкції експлікують ТЛ *божественного* поезії колоніальної доби: "*And how in sweat I seemed to melt / Thou help'st and Thou regardest me*" (A. Bradstreet); "*I in this world no comfort have, / But what from Thee I find*" (A. Bradstreet); "*And looking up into his throne on high, / Who sendeth help to those in misery*" (A. Bradstreet).

Зазначений принцип ідентифікації контекстів репрезентації художнього концепту EGO завдяки виділенню мовних маркерів самореферентності окреслює контексти у площині егоцентричності, що надалі дає змогу розглядати тематичні домени, теми-домінанти та концепти відповідного простору як егомарковані.

Б. Визначення тематичних ліній та реконструкція тем-домінант

Пропозиційні метафоричні конструкції дозволяють ідентифікувати ТЛ репрезентації EGO в поетичних текстах. Із застосуванням методики реконструкції художніх концептів В.Г. Ніконової, а саме, методики побудови асоціативних мереж, у виділених егомаркованих контекстах ідентифіковано ТЛ. У межах цих контекстів на підставі ключових слів як найменувань тем-домінант реконструйовано концептуальні метафори, які окреслюють окремий простір тематичного домену КП EGO.

Реконструкція концептуальних метафор як доміант ТЛ простору EGO дає змогу з'ясувати їхній еволюційний характер в американській жіночій поезії. На цьому етапі виявлено тотожні та відмінні моделі концептуалізації EGO. Тотожність концептуальних метафор ТЛ свідчить про інваріантні моделі концептуальних метафор. У структурі спільних доменів КП EGO визначено дистрибуцію художніх концептів, що сприяє встановленню стереотипних і індивідуально-авторських моделей концептуалізації егоцентричності, які у свою чергу представляють еволюційний складник простору EGO.

Так, наприклад, домен *СМЕРТІ* КП EGO поезії колоніальної доби та періоду Війни за незалежність репрезентований доміантою EGO – ЦЕ ВІРА У ПРОДОВЖЕННЯ ЖИТТЯ ПІСЛЯ СМЕРТІ, що свідчить про тотожність концептуалізації відповідного простору EGO. У поезії наступних періодів у межах цього домену простору EGO виявлено еволюційні процеси, представлені змінами метафоричних моделей тем-домінант (EGO – ЦЕ БЛАЖЕНСТВО СМЕРТІ, EGO – ЦЕ МИСТЕЦТВО СМЕРТІ) і, як наслідок, варіативністю дистрибуції концептів у домені *СМЕРТІ* в КП EGO.

На основі отриманих даних змодельовано інтегрований простір EGO американської жіночої поезії XVII–XXI століть, у якому виділено ядерні та периферійні концепти. Конструювання такого простору уможливорює аналіз його еволюційного складника, який виявляється у змінах наповнення КП EGO кожного періоду, що детермінує варіювання у пріоритетності доменів, появу нових концептуальних вузлів і реконструкцію тем-домінант.

В. Аналіз історико-типологічних параметрів художнього концепту EGO

Аналіз концепту EGO в історико-типологічній перспективі передбачає реконструювання його архетипних, стереотипних та новообразних метафоричних моделей у термінах Л.І. Белєхової. Слідом за дослідницею, психологічний архетип визнано передконцептуальною основою образотворення, що дало змогу розглядати еволюційні зміни в структурі художнього концепту EGO в історико-типологічній перспективі у такій послідовності: 1) аналіз передконцептуального рівня метафор тем-домінант; 2) виведення на архетипній основі стереотипних метафоричних моделей концептуалізації, які у своєму смисловому шарі містять культурний досвід і є типовими для певного часу або контексту; 3) нарощення образно-асоціативного шару на стереотипний концепт, що зумовлює появу ідіотипних та кенотипних метафоричних моделей. Таким чином, використання цього алгоритму робить досяжними всі рівні EGO, що дозволяє простежити його еволюцію і проаналізувати зміни з урахуванням історичного, культурного й індивідуально-авторського чинників.

Г. Виявлення позамовних контекстуальних чинників

З'ясування біографічних фактів життя, особливостей культурних, релігійних, соціальних та історичних реалій епохи сприяє кращому розумінню авторського світогляду як детермінанти поетичного стилю.

Д. Інтеграція висновків

Інтеграція отриманих на попередніх етапах аналізу еволюції EGO висновків з метою виявлення типологічних ознак його втілення та тенденцій розгортання включає моделювання КП EGO у межах спільних тематичних доменів, а також інтегрованого простору EGO американської жіночої поезії XVII–XXI століть.

У третьому розділі "**Художній концепт EGO в американській жіночій поезії XVII–XXI століть: семантико-когнітивний та історико-типологічний аспекти**" досліджено основні тенденції еволюції категорії егоцентричності у віршованих текстах.

Визнання художнього концепту EGO макротекстуальним конструктом репрезентації его-орієнтованої частини поетичної свідомості автора, переломленої крізь призму когнітивних інтерпретаційних здібностей потенційного читача, дозволяє розглядати еволюційний компонент EGO у варіативних коливаннях у таких аспектах:

- у пріоритетності тематичної спрямованості КП EGO;
- у змінах асоціативного й образного складників EGO;
- у співвідношенні ядерних і периферійних концептів у межах спільних тематичних доменів КП EGO поетичних текстів різних періодів.

Егомарковані контексти репрезентації EGO поезії колоніальної доби містять чотири ТЛ: *божественного, кохання, країн і територій та смерті*. Провідною ТЛ з кількісним показником 53,85 % є лінія *божественного*. У межах зазначених ТЛ реконструйовано тринадцять тематичних домінант. Дистрибуція концептів свідчить про ядерність концепту GOD поруч із концептами BETRAYAL, HEAVEN, LIGHT, LOVE, CARE, CHILD, LIFE, ETERNITY, SOUL та SPIRIT, що належать до ближньої периферії. Напр.: "*O shine upon me, blessed Lord, / Ev'n for my Saviour's sake" (A. Bradstreet) – концепт GOD у домені *БОЖЕСТВЕННОГО*.*

В егомаркованих фрагментах поезії періоду Війни за незалежність окреслено ТЛ *смерті, божественного, рідної землі та природи* з шістьма тематичними домінантами. Зважаючи на жанрові особливості творів (переважно посмертних елегій) представниці цього періоду Ф. Уїтлі, ТЛ *смерті* присутня майже у половині егомаркованих контекстів (44,59 %) і є провідною для її творчості. Загальний КП ЕГО цього періоду включає вісімнадцять художніх концептів. Ядерними визнано концепти GOD та LIFE на підставі їх наявності в усіх тематичних доменах. До ближньої периферії залучено концепти SAVIOUR, HEAVEN, DEATH, MOTHER та LIGHT. Напр.: "*To Thine embrace this joyful spirit moves / To thee, the partner of his early loves; / He welcomes thee to pleasures more refined, / And better suited to th' immortal mind" (Ph. Wheatley) – концепти GOD, HEAVEN та DEATH домену СМЕРТІ.*

Тематично поезія доби романтизму представлена п'ятьма ТЛ і чотирнадцятьма домінантами. Найбільший відсоток виявів текстової вербалізації належить ТЛ *смерті* (28,4 %). Однак варто відзначити порівняно однакову кількісну контекстну репрезентацію інших ТЛ (від 14,9 % до 23,4 %). Найбагатший КП ЕГО (72 художні концепти) включає ядерні концепти NATURE, GOD, DEATH, SOUL, LIFE, LOVE, FEAR та JOY. До ближньої периферії належать концепти BLISS, DESPAIR, HEAVEN, JOURNEY, SEA, WATER, DOUBT, FROST, IMMORTALITY, HEART, LIGHT, PAIN та SACRIFICE. Напр.: "*God preaches, – a noted clergyman, – / And the sermon is never long; / So instead of getting to heaven at last, / I'm going all along!" (E. Dickinson) – концепти GOD та HEAVEN у тематичному домені СМЕРТІ.*

В егомаркованих фрагментах "сповідальної" поезії ідентифіковано п'ять ТЛ: *самопізнання, смерті, кохання, життя та війни*. Найбільший відсоток текстових виявів егоцентричності від загальної кількості її репрезентації у поетичних текстах (33,6 %) належить ТЛ *самопізнання*. У виявлених ТЛ реконструйовано чотирнадцять тем-домінант. У загальному КП ЕГО доби ідентифіковано ядерні концепти BEE, DARKNESS, CHAOS, BLOOD, DEATH, LIFE та POWER. Концепти FATHER, HEAVEN, CONSTRUCTION, HAVOC, LIGHT, LOVE, MOMENT, NATURE, ROOK, SOUL, SUICIDE, WOMAN, WAR, FEAR та DESTRUCTION фігурують у трьох та двох тематичних доменах, що надає їм статусу ближньої периферії. Напр.: "*I am aging without sound, / into darkness, darkness. / Anne, / who are you?" (A. Sexton) – концепт DARKNESS у домені САМОПІЗНАННЯ.*

Сучасна поезія представлена ТЛ *самопізнання* (має найвищий відсоток текстової експлікації – 38,5 %), *божественного, життя, війни та кохання*. У межах цих ТЛ реконструйовано чотирнадцять тематичних домінант. Простір ЕГО охоплює ядерні концепти DEATH, GOD, HEART, LIFE, PAIN та WOUND. До ближньої периферії належать концепти BLINDNESS, CONSTRUCTION, DARKNESS, JOY, LIGHT, NATURE та PEACE. Напр.: "*The old steps live / only in me: / my feet and thighs / remember them, and my hands / still feel their splinters" (D. Levertov) – концепти LIFE та CONSTRUCTION у домені САМОПІЗНАННЯ.*

З урахуванням результатів дослідження КП ЕГО кожного періоду окремо змодельовано інтегрований концептуальний простір ЕГО американської жіночої поезії XVII–XXI століть з огляду на варіативність зон його розгортання.

Серед засвідчених дев'яти ТЛ ядрними визначено ті, що представлені в егомаркованих контекстах поетичних текстів трьох та більше періодів. Такими є ТЛ *божественного, смерті, самопізнання, життя і кохання*. ТЛ *країн і територій, природи, рідної землі та війни* віднесено до тематичної периферії (Рис. 1):

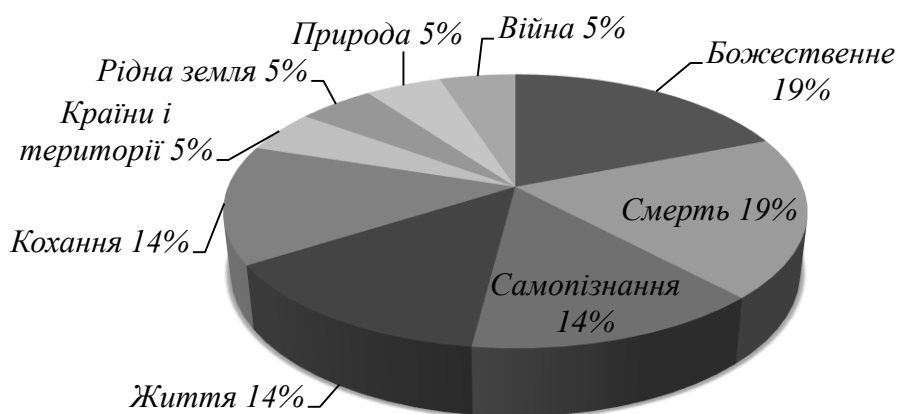

Рис. 1 Тематичні лінії егомаркованих контекстів американської жіночої поезії XVII–XXI століть

У КП EGO, узагальненому на основі КП EGO кожної доби окремо, виявлено два ядерних концепти – GOD та LIFE – як свідчення важливості релігії у житті та творчості авторок. Найбільш наближеними до центру є концепти LIGHT, DEATH, NATURE, LOVE, JOY, HEART, HEAVEN, SOUL та DARKNESS. Ще 26 концептів фігурують в індивідуальному просторі EGO двох періодів (Табл. 1):

Таблиця 1

Дистрибуція художніх концептів інтегрованого простору EGO американської жіночої поезії XVII–XXI століть

	ENEMY	ENLIGHTENMENT	EYE	FAME	SENSE		
MEMORY	COWARDICE	DESIRE	DESTRUCTION	DOOM	DUST	EARTH	EDEN
NEST	NIGHT	PANTHER	WAR	WEALTH	PRAISE	NEW WORLD	PRIVILEGE
INSPIRATION	JEWEL	KNOWLEDGE	LADDER	LARK	LONELINESS	MAN	MEDITATION
ANIMAL	ART	ASH	BETRAYAL	BODY	BOX	COMPREHENSION	COURAGE
KINGDOM	LIQUID	OBEDIENCE	PASSION	PLEASURE	POETRY	ROCK	SAVIOR
INDEFINITENESS	SEA	BLISS	CARE	DESPAIR	EMPTINESS	SPIRIT	SIN
IMMORTALITY	SACRIFICE	BIRD	BLOOD	PAIN	ETERNITY	WATER	SUICIDE
HUMAN	ROAD	DARKNESS	DEATH	HEAVEN	HEART	WOMAN	SUN
HELL	PURITY	NATURE	GOD	LIFE	SOUL	BLESSING	SUNLIGHT
HAVOC	POWER	FEAR	LIGHT	LOVE	JOY	BLINDNESS	TEMPORALITY
GRIEF	PEACE	BEE	CHAOS	JOURNEY	FLESH	BREATH	TRUTH
FATHER	MOMENT	MIND	FROST	FREEDOM	FLOWER	BUILDING	WARMTH
FAITH	DRUG	DOUBT	CREATIVITY	CONTAINER	COLD	CHILD	WILL
HAPPINESS	GUILT	GROWTH	GRACE	GOODNESS	GARDEN	GAME	FIRE
UNITY	TREE	TOOL	SOLDIER	SLAVE	SKY	SHIP	SERVANT
PROTECTION	QUEEN	RELIEF	WIFE	WISDOM	SAFETY	REVERENCE	SELF
MONSTER	INSECT	INNOCENCE	INJUSTICE	IGNORANCE	HUSBAND	HUMILITY	HOPE
	HIGHT	HEAT	HATRED	VISION	HOME		

Тематична класифікація концептів простору ЕГО нараховує десять груп. Найширше представлено групи *АБСТРАКТНИХ ПОНЯТЬ* та *ПОЧУТТІВ*, які нарощують свою кількість в КП ЕГО від творів колоніальної доби до сучасної поезії. Натомість групи *ЛЮДИ* і *МІСЦЯ* втрачають у кількості. У КП ЕГО творів сучасної поезії найактивнішою стають концепти групи *ДІІ*, що засвідчує активну соціальну позицію поетес сьогодення (Рис. 2):

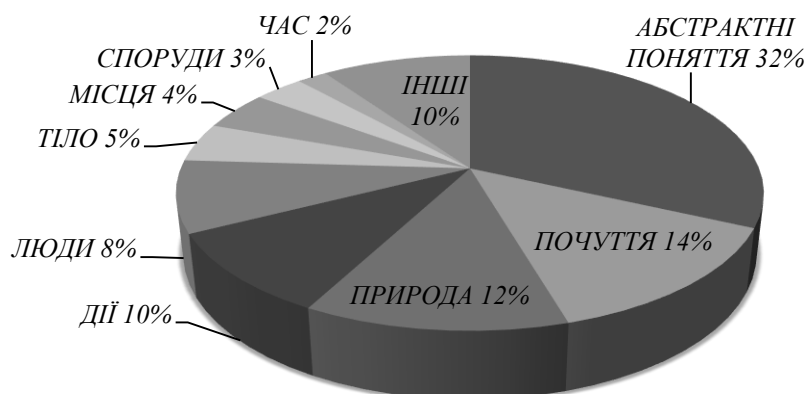

Рис. 2 Тематична класифікація концептів інтегрованого КП ЕГО американської жіночої поезії XVII–XXI століть

Моделювання індивідуального КП ЕГО кожної епохи уможливило окреслення інтегрованого простору ЕГО, у межах якого встановлено центральні та другорядні тематичні домени як показник еволюції тематичної спрямованості американської жіночої поезії. Дистрибуція художніх концептів продемонструвала сталість ядерних концептів та вияви індивідуально-авторського світосприйняття в концептах периферії.

Історико-типологічний аналіз передконцептуального рівня тематичних доміант простору ЕГО американської поезії виявив одинадцять основних психологічних архетипів, серед яких доміантними є архетипи СВІТЛО, ДУХ, ТЕМРЯВА, ТІНЬ, РЕГЕНЕРАЦІЯ та САМІСТЬ. Напр., архетип СВІТЛО ідентифіковано в темах-домінантах ЕГО – ЦЕ БОЖЕСТВЕННИЙ ЗАХИСТ, ЕГО – ЦЕ БОЖЕСТВЕННА ІСТИНА, ЕГО – ЦЕ БОЖЕСТВЕННЕ СВІТЛО.

Стереотипні моделі концепту ЕГО ґрунтуються на архетипах СВІТЛО і ДУХ у межах ТЛ *божественного*, ТЕМРЯВА і ТІНЬ у ТЛ *кохання*, СВІТЛО і РЕГЕНЕРАЦІЯ у межах ТЛ *смерті*, ТЕМРЯВА та ТІНЬ у ТЛ *війни* та РЕГЕНЕРАЦІЯ і САМІСТЬ у ТЛ *самопізнання*. Напр., стереотипною моделлю ЕГО ТЛ *кохання* на основі архетипно вмотивованих метафор КОХАННЯ – ЦЕ ТІНЬ та КОХАННЯ – ЦЕ ТЕМРЯВА є стереотипні доміанти ЕГО – ЦЕ ВТРАТА СЕБЕ У КОХАННІ та ЕГО – ЦЕ РУЙНІВНА СИЛА КОХАННЯ.

Новообразні моделі концептуалізації ідентифіковано в КП ЕГО поетичних текстів епохи романтизму, "сповідальної" та сучасної поезії. Найбільшу кількість кенотипної концептуалізації виявлено у творах "сповідальної" та сучасної поезії як підтвердження високого рівня художньої образності поезії цих періодів. Напр., у ТЛ *кохання* реконструйовано такі кенотипні метафоричні моделі ЕГО, як: ЕГО – ЦЕ НАРКОТИЧНА ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД КОХАННЯ та ЕГО – ЦЕ ІНСТИНКТИВНЕ КОХАННЯ.

ВИСНОВКИ

У дисертації досліджено еволюційний складник художнього концепту EGO в американській жіночій поезії XVII–XXI століть. Теоретико-методологічні положення сформульовані на основі опрацювання робіт з когнітології (Ю.Д. Апресян, О.П. Воробйова, С.А. Жаботинська, В.І. Карасик, О.С. Маріна, З.Д. Попова, Й.А. Стернін, Т.М. Суворова, W. Chafe, Ch. Fillmore, M. Johnson, G. Lakoff, R. Langacker), концептології (М.М. Болдирев, А. Вежбицька, С.Г. Воркачов, О.О. Залевська, А.М. Приходько, Ю.С. Степанов), художньої концептології (Л.І. Белехова, О.П. Воробйова, В.Г. Ніконова), філософії (Аристотель, Е. Гуссерль, Дж. Мід), психології (А. Адлер, К. Роджерс, З. Фрейд) та літературознавства (Н.О. Висоцька, Т.Н. Денисова, С.Д. Павличко, M. Aскман, M. Gupta). У дисертації застосовано комплексну методикку дослідження із залученням пропозиційного аналізу (G. Steen), поетико-когнітивного аналізу (В.Г. Ніконова) та методики реконструкції словесних поетичних образів (Л.І. Белехова).

У дослідженні репрезентації егоцентричності важливим стало розуміння першоджерел її формування, а також впливу суміжних явищ на її розгортання. Витоки концептуалізації егоцентричності закладено в надрах філософської концепції особистості. У лоні психологічних наук Его набуває нового трактування у термінах Я-концепції, яке активно залучається до лінгвістичних досліджень.

Художня концептологія оперує категорією художнього концепту на позначення складного багатовимірного утворення, що інтегрує в собі мовленнєвий та розумовий плани і досліджується з огляду на його предметно-почуттєвий, образно-асоціативний та смисловий шари. У з'ясуванні статусу художнього концепту EGO важливим є визначення його місця у структурі свідомості, адже концепт – це кодувальна одиниця її певної ділянки. Розуміння егоцентричності в термінах спрямованості на себе дозволяє тлумачити художній концепт EGO як структурний елемент самореферентної частини свідомості.

Концепт EGO є динамічною категорією, що під впливом історико-культурних чинників здатна еволюціонувати в часі. КП EGO – це детермінований художнім концептом EGO простір з концептами-складниками нижчого рівня, які сукупно зумовлюють тематичну спрямованість концептуального простору егоцентричності.

Лінгвопоетологічний ракурс дослідження егоцентричності спирається на визначення поетики автора як комплексного утворення, що формується специфікою ідіолекту, ідіостилю та когнітивного стилю. Художній концепт EGO у структурі ідіостилю репрезентовано індивідуально-авторськими преференціями у виборі вербальних егомаркерів, а саме – тропами, які містять слова-егоцентрики. EGO ідіолекту відбито в соціокультурних особливостях концептуалізації, що виявляється у стереотипних моделях репрезентації художнього концепту EGO. На когнітивному рівні поетики художній концепт EGO постає системно-структурним конструктором, який складається з концептів нижчого рівня, детермінує тематичну спрямованість і сприяє реконструкції тем-домінант у межах КП EGO поезії окремого періоду.

Дослідження еволюційного складника художнього концепту EGO в поетичних текстах американської жіночої поезії передбачало виявлення контекстів мовної експлікації EGO, окреслення егоцентричних ТЛ та реконструювання тем-домінант КП EGO, встановлення історико-типологічних параметрів художнього концепту EGO на тлі з'ясування позамовних контекстуальних чинників його розгортання.

Згідно з отриманими даними було виявлено, що ТЛ *божественного, смерті, самопізнання, життя та кохання* в егомаркованих контекстах поетичних творів різних періодів є центральними. ТЛ *країн і територій, природи, рідної землі та війни* належать до тематичної периферії. Такі висновки окреслюють спільний ракурс концептуалізації егоцентричності (спільні ТЛ) та індивідуально-авторський фокус, у варіативності якого віднайдено еволюційний складник художнього концепту EGO.

У моделюванні КП EGO окремого періоду важливим є не лише тематичний домен, а і відсоток його текстових виявів. Спільні для декількох періодів ТЛ мають різну частку текстової актуалізації, що свідчить про історико-культурний чинник впливу на розгортання художнього концепту EGO. Напр., ТЛ *самопізнання* не виокремлюється у творах колоніальної доби і періоду Війни за незалежність, але активно розвивається від другорядної ТЛ (14,9 % текстових виявів) у поезії романтизму до провідної (38,5 %) у сучасній американській жіночій поезії.

Еволюційність складника художнього концепту EGO простежено і в дистрибуції концептів простору егоцентричності, що демонструє як сталі – ядерні концепти, так і варіативні компоненти – концепти периферії. Відповідно до отриманих даних виявлено два ядерні концепти – GOD та LIFE, які вказують на концептуалізацію егоцентричності у площині релігійності життя. Також варто відзначити концепти LIGHT, DEATH, NATURE, LOVE, JOY, HEART та DARKNESS, які формують ближню периферію і репрезентують різні вектори розгортання егоцентричності – від природної людини, кохання, радості до темної безодні смерті.

Варіативність художнього концепту EGO в історико-типологічній перспективі експлікується у його архетипних, стереотипних та новообразних метафоричних моделях. Аналіз передконцептуального рівня тематичних доміант простору EGO американської жіночої поезії XVII–XXI століть виявив одинадцять основних психологічних архетипів, серед яких доміантними є архетипи СВІТЛО, ДУХ, ТЕМРЯВА, ТІНЬ, РЕГЕНЕРАЦІЯ та САМІСТЬ. Таке архетипне підґрунтя засвідчує глибинність витоків формування художнього концепту EGO і зумовлює наявність стереотипних моделей концептуалізації егоцентричності.

Встановлення доміантних архетипів (СВІТЛО і ДУХ у межах ТЛ *божественного*, ТЕМРЯВА і ТІНЬ у ТЛ *кохання*, СВІТЛО і РЕГЕНЕРАЦІЯ в ТЛ *смерті*, ТЕМРЯВА та ТІНЬ у ТЛ *війни* та РЕГЕНЕРАЦІЯ і САМІСТЬ у ТЛ *самопізнання*) дозволяє реконструювати стереотипні метафоричні моделі EGO, які відображають специфіку репрезентації егоцентричності в американській свідомості.

У новообразних моделях художнього концепту EGO, ідентифікованих у творах епохи романтизму, "сповідальної" та сучасної поезії, спостерігається зміщення акцентів у просторі егоцентричності, що формує нові концептуальні вузли і

переформатовує КП EGO. Як результат, КП EGO демонструє зміни у пріоритетності тематичних доменів і появу кенотипних концептів.

Вищевикладені висновки свідчать про еволюційний характер художнього концепту EGO, що на семантико-когнітивному рівні представлено змінами доміантності ТЛ та дистрибуцією художніх концептів у тематичних доменах КП EGO. Аналіз художнього концепту EGO крізь призму історико-типологічних моделей засвідчує глибинність підвалин його формування. Отримані результати підтверджують гіпотезу про існування варіативного складника концепту EGO, що демонструє еволюційний характер категорії самореферентності у структурі англомовної поетичної свідомості.

Перспективу подальшого дослідження художнього концепту EGO і його варіативного складника вбачаємо у залученні творів інших авторок для більш детального моделювання загального простору EGO американської жіночої поезії. Доцільним вважаємо як для конструювання загального КП EGO, так і для виявлення гендерних особливостей утілення егоцентричності введення до розвідки творів американських поетів-чоловіків. Розроблений алгоритм дослідження художнього концепту EGO може бути застосований до аналізу не лише поетичних, а і прозових творів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Ємець Н. О. Застосування теорії концептуальної метафори і блендінгу до аналізу поетичного тексту: на матеріалі твору Деніз Левертов "In Mind". *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Серія "Філологія – Педагогіка – Психологія"*. 2012. Вип. 25. С. 153–157.
2. Ємець Н. О. Художній концепт: моделі реконструкції. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія "Філологічні науки"*. 2012. Вип. 4.10. С. 63–66.
3. Ємець Н. О. Лінгвістичне втілення концепції особистості в поетичному Я. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія "Філологічні науки (мовознавство)"*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. Винниченка, 2013. Вип. 118. С. 230–235.
4. Ємець Н. О. Пропозиційний аналіз метафоричності Я-висловлювань в поетичному тексті. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Філологічні науки"*. 2013. Вип. 14. С. 30–34.
5. Ємець Н. О. Порівняльний аналіз концептуального простору EGO тематичної лінії божественного у творах А. Бредстріт та Д. Левертов. *Закарпатські філологічні студії Ужгородського національного університету. Серія "Філологічна"*. Ужгород, 2020. Вип. 13. Т. 2. С. 73–78.
6. Ємець Н. О. Тенденції еволюції концептуального простору EGO в американській жіночій поезії XVII–XXI століть: соціокультурний аспект. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія "Філологія. Соціальні комунікації"*. 2020. Т. 31 (70). № 1. С. 68–73.

7. Ємець Н. О. Тематична лінія *самопізнання* в концептуальному просторі ЕГО американської жіночої "сповідальної" поезії. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. № 28. С. 12–16.
8. Yemets N. Ego Conceptual Space in Emily Dickinson's Poetry. *Science and Education a New Dimension. "Philology"*. 2020. No. VIII (70), Issue: 235. P. 66–68. p-ISSN 2308-5258, e-ISSN 2308-1996
9. Yemets N. Multiple Selves in Sylvia Plath's "Elm". *English in Globalized World: XVII TESOL – Ukraine International Conference* : матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф., 15–16 бер. 2012 р. Кам'янець-Подільський : ВПП "Апостроф", 2012. С. 193–194.
10. Ємець Н. О. Концепт-архетип ЕГО як база для творення концептів-інваріантів. *Україна і світ: діалог мов та культур* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21–23 бер. 2012 р. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2012. С. 106–107.
11. Емец Н. А. Художественный концепт как центральная единица когнитивной парадигмы. *Модели развития современной науки* : матеріали XX Міжнар. наук.-практ. конф., 19–20 квіт. 2012 р. Горловка : ООО "НВП "Интерсервис"", 2012. С. 67–68.
12. Ємець Н. О. Концепт-архетип ЕГО в жіночій американській поезії XVI–XXI століть. *Мова. Культура. Комунікація: на перехресті світів* : матеріали III Міжнар. наук. конф., 26 квіт. 2012 р. Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2012. С. 42–43.
13. Емец Н. А. Сравнительный анализ теории концептуальной метафоры и блендинга. *Український науково-інтелектуальний простір: реалії та перспективи розвитку* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 28–30 квіт. 2012 р. Переяслав-Хмельницький : ТОВ "Колібри 2011", 2012. С. 135–137.
14. Ємець Н. О. Пропозиційний аналіз Я-висловлювань у дослідженні еволюційної складової поетичного Я (на матеріалі поезії Е. Бредстріт "The Four Ages of Man"). *Україна і світ: діалог мов та культур* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–05 квіт. 2013 р. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2013. С. 108–110.
15. Ємець Н. О. Методика дослідження еволюційної складової ЕГО в концептуальному просторі (на матеріалі американської жіночої поезії XVII–XXI століть). *Issues of Modern Philology in the Context of the Interaction of Languages and Cultures* : Proceedings of International Scientific and Practical Conference, Dec. 27–28, 2019. Venice : Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2019. P. 84–88.
16. Yemets N. Thematic Dominants of EGO Conceptual Space in Phillis Wheatley's Poetry. *Science and Practice: Implementation to Modern Society* : Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference, Jan. 26–28, 2020. Manchester : Peal Press Ltd., 2020. P. 91–100.

17. Ємець Н. О. Художній концепт ЕГО крізь призму соціокультурних моделей (на матеріалі текстів американської жіночої поезії XVII–XXI століть). *Актуальні проблеми філологічної науки: сучасні наукові дискусії*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 27–28 бер. 2020 р. Одеса: МГУ, 2020. С. 55–58.
18. Ємець Н. О. Концептуальний простір ЕГО американської жіночої поезії XVII–XXI століть. *Ad orbem per linguas. До світу через мови*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 17–18 черв. 2020 р. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2020. С. 90–91.

АНОТАЦІЯ

Ємець Н. О. Еволюція концепту ЕГО в американській жіночій поезії XVII–XXI століть. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. Київський національний лінгвістичний університет МОН України, Київ, 2021.

Дисертаційна праця присвячена розгляду еволюційного складника художнього концепту ЕГО в американській жіночій поезії. Ґрунтуючись на тлумаченні ЕГО як макротекстуального конструкту фіксації самореферентної частини свідомості, досліджено зони його варіативних характеристик. У змодельованому інтегрованому просторі ЕГО встановлено еволюційні зміни в межах тематичної спрямованості та дистрибуції концептів. Виявлено центральні та другорядні тематичні домени простору егоцентричності, а також ідентифіковано його ядерні концепти. В історико-типологічному ракурсі встановлено архетипні, стереотипні та новообразні метафоричні моделі художнього концепту ЕГО. Існування еволюційного складника доведено низкою отриманих результатів, що відкривають подальші перспективи для дослідження концептуалізації егоцентричності як у поетичних, так і у прозових творах.

Ключові слова: ЕГО, художня концептологія, поетика, концепт, концептуальний простір, архетип, стереотип, еволюція, американська жіноча поезія.

АННОТАЦИЯ

Емец Н. А. Эволюция концепта ЕГО в американской женской поэзии XVII–XXI веков. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. Киевский национальный лингвистический университет МОН Украины, Киев, 2021.

Диссертация посвящена изучению эволюционной составляющей художественного концепта ЕГО в американской женской поэзии. Основываясь на определении ЕГО как макротекстуального конструкта фиксации самореферентной части сознания, исследованы зоны его вариативных характеристик. В смоделированном интегрированном пространстве ЕГО определены эволюционные изменения в тематической направленности и дистрибуции концептов. Выявлены центральные и второстепенные домены пространства эгоцентричности, а также

идентифицированы его ядерные и периферийные концепты. В историко-типологическом ракурсе определены архетипные, стереотипные и новообразные метафорические модели художественного концепта EGO. Наличие эволюционной составляющей подтверждено рядом полученных результатов, которые открывают дальнейшие перспективы исследования концептуализации эгоцентричности как в поэтических, так и прозаических текстах.

Ключевые слова: EGO, художественная концептология, поэтика, концепт, концептуальное пространство, архетип, стереотип, эволюция, американская женская поэзия.

ABSTRACT

Yemets N. O. Evolution of EGO Concept in the American Women's Poetry of the 17th–21st Centuries. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree (PhD) in Philology, Specialty 10.02.04 – Germanic Languages. Kyiv National Linguistic University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2021.

This dissertation focuses on evolution of the EGO literary concept in the 17th–21st centuries American women's poetry from semantic, cognitive and historical perspectives.

The theoretical overview explicates the basic terms of the research, explaining the theoretical premises for understanding the egocentricity as a philosophical and psychological category; the literary and linguopoetic status of “ego”; the notions of literary concept and conceptual space (hereafter CS); verbal, artistic and poetic pictures of the worldviews and archetypal, stereotypical and novel EGO conceptualization models. The place and characteristics of the EGO literary concept as well as the EGO CS are discussed in view of their special status in the works of American female authors of the 17th–21st centuries.

The methodology used in the dissertation rests upon the general principles of linguopoetics. It offers a comprehensive approach to the EGO concept as a special macrotextual construct. Following the literary concept modelling framework developed by V.H. Nikonova (2008) and taking the status of the EGO concept in literary works into account, a five-step procedure was used for the analysis: (1) identifying ego-related metaphorical propositional utterances based on the contextual meaning of self-referencing vocabulary (G. Steen’s approach); (2) grouping potentially metaphorical lines according to common source domains resulting from key or dominant poetic themes; (3) modelling the EGO CS for the specific period, first, and then as an integrated CS for the American women’s poetry; (4) analyzing “nuclear” thematic lines within ego-related fragments and tracking the distribution of concepts in the EGO CS; and (5) revealing the general tendencies in the evolution of the EGO CS. The research also involved tracing the typological evolution of the EGO conceptualization which included identification of archetypal, stereotypical and novel image models according to the method of verbal image reconstruction proposed by L.I. Belekhova (2002).

The analytical sections of the dissertation address the evolutionary track of the EGO CS reconstructed from the American female poetry of the 17th–21st centuries. The material selected for the analysis is representative of the major stages of the

American literature history and includes the names of women authors of the colonial period (A. Bradstreet), the Independence War period (Ph. Wheatley), Romanticism (E. Dickinson), "confessional" poetry (S. Plath, A. Sexton) and contemporary poetry (D. Levertov, A. Rich). The authors were selected based on their role and legacy in the American literary history.

The research combined quantitative and qualitative approaches to ego-related metaphorical propositions and leading thematic lines in the selected poetic texts from each historical period. The thematic lines are fragments of poetic texts which provide access to the conceptual mappings onto the EGO target domain. To this end, the term "thematic domain" is introduced to refer to a specific conceptual space limited by the poetic context through the topics raised in the poems, associated with "ego" and structurally built of the lower textual level concepts. The EGO CS is approached diachronically by reconstructing the source domain distribution specific for every period and further elaborating an integrated CS common to all periods. The integrated EGO CS of the American women's poetry is thus a hypothetical space which consists of most common source domains associated with EGO through metaphorical mappings, as well as nuclear and peripheral thematic domains.

The analysis of ego-related poetic fragments and their thematic focus, as well as mappings of literary concepts within the EGO CS helped to identify nuclear themes of *divine, death, self-reflection, life and love*, and peripheral themes of *countries and territories, nature, native land and war*. However, the integrated EGO CS contains only two nuclear concepts – GOD and LIFE, while the concepts closest to the centre are LIGHT, DEATH, NATURE, LOVE, JOY, HEART and DARKNESS.

The focus on poetic themes and their analysis through the conceptual metaphor theory lens serves as the basis for constituent analysis of the EGO literary concept in diachrony. This approach allows to identify archetypal, stereotypical and novel models of the EGO concept mappings. The pre-conceptual constituents help to shape archetypal metaphorical models with the EGO as target domain. Those dominant archetypes, in their turn, predetermine the stereotypical metaphorical projections. At the same time, novel mappings form totally new concept nodes in the EGO CS.

The preconceptual level analysis of the thematic dominants in the American female poetry revealed six basic archetypes: LIGHT, SPIRIT, DARKNESS, SHADOW, REGENERATION and SELF.

Stereotype models for the EGO concept are based on LIGHT and SPIRIT archetypes within *divine* thematic line DARKNESS and SHADOW in *love* thematic line LIGHT and REGENERATION in the thematic line of *death*, DARKNESS and SHADOW in *war* thematic line, and REGENERATION and SELF within *self-reflection* thematic line. The dominant archetypes associated with the *life* thematic line cannot be identified due to the total lack of stereotypical conceptualization.

Novel conceptualizations were traced in the poetic texts of Romanticism, "confessional" and contemporary poetry. The largest scope of kenotype metaphors was found in "confessional" and contemporary poetry revealing a highly innovative nature of the poetry of these periods.

Though the research has its share of limitations, the methodology proposed and its applications are promising, especially in the field of egocentricity studies. The results obtained with the study confirm the evolutionary track of the literary concept EGO by exposing its variable zones. The integrated algorithm of analysis can be implemented to further study of EGO CS in the American and other world literatures. The gender aspect of EGO conceptualization may be revealed through contrasting findings with the results from the study of the American male poets.

Key words: EGO, literary concept studies, poetics, concept, conceptual space, archetype, stereotype, evolution, American women's poetry.

Підписано до друку 28.10.2020 р. Зам. № 1029.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Друк – цифровий.
Наклад 100 прим. Ум. друк. арк. 0,9.
Друк ЦП «КОМПРИНТ». Свідоцтво ДК №4131 від 04.08.2011 р.
м. Київ, вул. Предславинська, 28
095-941-84-99, 067-209-54-30
email: komprint@ukr.net